

Jděte ven, naučíte se víc

Environmentální výchova u nás přestala být tématem odborné i veřejné debaty o vzdělávání. Má se za samozřejmé, že svým významem nemůže konkurovat matematice, češtině, cizím jazykům nebo ICT, a že době jejího rozmachu ve školství odzvonilo, stejně jako odzvonilo Straně zelených ve vládě. Opravdu má dnes environmentální výchova tak málo co nabídnout? Rostoucí řada zahraničních výzkumů naopak prokazuje, že výuka, hra a odpočinek dětí venku v přírodním prostředí představují důležitý lék na celou řadu neduhů dětí současné počítačové generace. Kvalitní programy environmentální výchovy mají zásadní vliv na celkový rozvoj osobnosti dítěte i na jeho vzdělávací úspěchy.

Problémy počítačové generace a nové hnutí návratu k přírodě

Podle studií publikovaných v roce 2010 tráví americké dítě ve věku 8 až 18 let v průměru 7 hodin a 38 minut denně někde uvnitř koukáním do obrazovky elektronických médií jako jsou televize nebo videohry. Čas strávený venku, a to nejlépe v přírodním prostředí, se scvrkl na několik minut denně. Široká paleta odborníků teď diskutuje nad tím, co všechno platíme jako daň za to, že jsme nechali dětství zavřít mezi čtyři stěny místnosti. Patří sem například zvýšený výskyt obezity, cukrovky a astmatu u dětí, jejich nižší schopnost koncentrace, agresivnější chování, méně realistická očekávání od života nebo vyšší pravděpodobnost osobní izolace. Formující se hnutí návratu dětí k přírodě dnes ve Spojených státech nevedou žádní hippies, ale vědci a univerzitní profesori. Pomocí výzkumů objevují, jak nenahraditelný je pro komplexní rozvoj osobnosti dítěte pobyt v přírodě, aby ho ospravedlnili v očích odborné i širší veřejnosti. Co všechno zjistili?

Význam přírodního prostředí

Již výzkumy prováděné v 90. letech na sídlišti Robert Taylor Homes v Chicagu, přinesly důkazy, že bydlení v domech více obklopených zelení má u lidí pozitivní vliv například na životní spokojenost, sílu řešit různé životní problémy nebo také vyšší koncentraci pozornosti. Děti z domů s větším množstvím okolní zeleně trávily více času hrou venku, měly více sociálních interakcí s vrstevníky i dospělými a jejich hra vykazovala prvky větší kreativity. Pozdější výzkumy provedené například na 101 středních školách v Michiganu ukázaly, že ve školách s okny s větším výhledem na zeleň nebo ve školách, kde dovolují studentům jít mimo budovu školy, získávají studenti vyšší počet bodů v národních srovnávacích testech a mají méně výchovných problémů. Jiná série výzkumů prokázala, že děti s poruchou pozornosti (ADHD) ve věku 7 až 12 let se lépe koncentrují po procházce v parku, než po srovnatelné procházce v centru města či v bytové zástavbě.

Význam hry a vzdělávání v přírodním prostředí

V posledních 20 letech se především ve Skandinávských státech a v Německu staly rovnocennou alternativou ve vzdělávání předškolních dětí tzv. lesní mateřské školky. Přinesly zajímavou možnost srovnání dětí z lesních MŠ, které většinu času tráví venku v rozličném přírodním prostředí a pro svoji hru používají především nejrůznější přírodní materiály, s dětmi z klasických MŠ, které většinu času tráví hrou uvnitř s hračkami, případně venku na upraveném hřišti. Celá řada výzkumů z několika zemí dospěla téměř ke shodným výsledkům. Děti z lesních MŠ jsou šikovnější v hrubé motorice, méně často nemocné, emocionálně stabilnější, kreativnější (např. dokáží navrhnout více cest k dosažení cíle nebo hrají rozmanitější a na fantazii bohatší hry), dokáží se lépe koncentrovat, navzájem si více pomáhají a mají méně konfliktů.

Význam kvalitních programů environmentální výchovy

V roce 1998 byla v USA publikována průlomová studie organizací SEER. Její výzkumníci vyhodnotili kvalitní programy environmentální výchovy napříč Amerikou. Zkoumali 40 škol, které takové programy a téma životního prostředí systematicky využívaly jako integrujícího kontextu ke spojení jinak oddělených předmětů. To zahrnovalo i využití venkovních a přírodních prostor jako plnohodnotné učebny či laboratoře pro učení. Na některých z těchto škol měly jak třídy studentů s takto environmentálně zaměřeným programem, tak třídy procházející tradičním vzděláváním. Výsledky byly působivé. Studenti účastníci se environmentálně založených vzdělávacích programů měli vyšší skóre ve srovnávacích testech nejenom v přírodních vědách, ale také ve čtení, psaní, matematice a sociálních vědách; měli méně kázeňských problémů; vyšší zájem o učení; a vyšší sebeúctu a pocit uspokojení, z toho, co dokázali. Řada navazujících výzkumů zjištění této studie potvrdila.

Situace v České republice

U nás zatím nemáme stejně průkazná data k dispozici. Všechny dostupné dílčí výzkumy a informace ale naznačují, že i zde narůstá čas, který děti tráví doma před obrazovkami na úkor času stráveného hrou venku. I tady lze prokázat například nárůst obezity dětí nebo pokles jejich fyzické kondice, který koresponduje s dobou rozšíření počítačů do většiny rodin. Vše nasvědčuje tomu, že stojíme před stejnými problémy, jakoli zatím méně intenzivními než například ve Spojených státech. Je také pravděpodobné, že stejné problémy budou mít i stejná řešení.

Environmentální výchova si u nás již od 90. let vybuodovala poměrně respektované postavení, snad i proto, že jako jedna z prvních přinášela do škol také aktivizující formy výuky. V současné vzdělávací politice i v odborných kruzích se však dostala na okraj zájmu a soupeří s další desítkou dílčích výchov o zbytek prostoru v již tak přeplněném kurikulu. Je načase začít ukazovat, že kvalitní programy environmentální výchovy, přinášející spojení s venkovním prostředím a se skutečným světem, představují již osvědčenou cestu pro komplexní rozvoj dítěte i celkové zlepšení jeho studijních výsledků.

<http://www.eduin.cz/clanky/jdete-ven-naucite-se-vic/>

Použitá literatura:

COYLE, Kevin. J. *Back to School: Back Outside. How Outdoor Education and Outdoor School Time Create High Performing Students*. National Wildlife Federation, 2010.

KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Výzkumy a studie o vlivu pohybu a pobytu v přírodě*[online]. 2010. Dostupné z: http://lesnims.cz/images/stories/vzkumy_a_studie.pdf

LOUV, Richard. *The Last Child in the Woods. Saving Our Children from Nature-Deficit Disorder*. Revised and updated edition. NewYork: Algonquin Books of Chapel Hill, 2008.

FRANĚK, Marek. Vliv kontaktu s přírodním prostředím na lidskou psychiku. In: *Člověk + příroda = udržitelnost? Texty o proměně vztahů lidí k přírodě, environmentální výchově a udržitelnosti*. Praha: Zelený kruh, Edice Apel, 2009.